

(Fortsættelse 23):

GASLYGTER ERSTATTES AF EL-BELYSNING

Forresten har jeg glemt at omtale, at siden begyndelsen af 1880'erne havde gadebelysningen i København bestået af gaslygter. Denne belysningskilde fortsatte til helt op gennem første halvdel af det 20. århundrede, og derfor var det også i 1930'-40'erne et almindeligt indslag i gadebilledet, at man om aftenen ved lygtetændingstid kunne se lygtetænderen småløbe gennem gaderne med sin lange stang, som havde en slags krog i den øverste ende, og med denne åbnede han for gasblusset i gadelygternes lampehus. Om morgenen kunne man se samme syn, men da havde lygtetænderen travlt med at gå fra lygte til lygte og lukke for gassen, så lyset slukkedes.

I København blev den elektriske gadebelysning, med centralt dirigeret tænding og slukning, først gennemført i slutningen af 1940'erne og begyndelsen af 1950'erne. Også i Jægersborggade og omliggende og tilliggende gader var der på den tid gasbelysning, og lygtetænderen og -slukkeren var derfor en daglig gæst i gaderne, når han nærmest småløb fra gadelygte til gadelygte på sin vej fra den ene ende af gaden til den anden, for at kunne nå at tænde eller slukke lyset inden for et rimelig kort tidsrum.

Jægersborggade adskilte sig fra sine to nabogader, Kronborggade på den ene side og Bjelkes Allé på den anden, dels ved hovedsagelig at være beboet af arbejderfamilier og dels ved generelt at være en mere livligt trafikeret gade, end de to andre. Såvel person- som varebiler og såkaldte lastvogne var på den tid et forholdsvis sjældent syn, men til gengæld vrimlede det nærmest med hestetrukne vogne. Hestevognene var i reglen tospands, og disse hørtes meget tydeligt, når de jernbetrukne hjul og hesteskoene klaprede hen over gadens brosten og meldte deres ankomst eller afgang. Det gjaldt skraldevognene, som i almindelighed var de allerførste meget tidligt om morgenen, og mælkevognene som de næste. De førstnævnte var bemandede med en kusk og hans medhjælper, og disse to mænd havde til daglig opgave at gå ind i baggårde og hente de fyldte og ofte meget tunge skraldespande og bære disse ud til vognen og tømme indholdet over på ladet, og derefter sætte de tomme skraldespande tilbage på plads. Alene i vores gård, der tilhørte to opgange, var der 5 skraldespande, og da disse var lavet af galvaniserede om end tynde jernplader, havde de i sig selv en vis vægt. Skraldemændene havde en svær lædersadel spændt på den ene skulder, og på denne bar de skraldespandene frem og tilbage mellem baggården og vognen ude på gaden. Det har altid været tungt og hårdt arbejde, at være skraldemand, men det var det særlig dengang.

De sidstnævnte hestetrukne vogne, mælkevognene, der i reglen også var bemandede med en kusk og hans medhjælper, leverede hele, halve og kvarte liters flaskemælk af enhver art i jernstativer til de såkaldte ismejerier, hvorfra

mælken solgtes til de almindelige kunder, og der lå netop et sådant ismejeriudsalg til højre for opgangen i nr. 27. Betegnelsen ismejeri hang så vidt jeg ved sammen med, at disse forretninger også solgte is i stænger til kundernes isskabe, som var den tids form for køleskab, der dog i reglen kun fandtes hos bedrestillede familier, og sjældnere hos arbejderfamilier. Det elektriske køleskab i form af den såkaldte frigidaire fandtes, men kun til brug i forretninger, der handlede med let fordærvelige varer, hvilket især vil sige viktualiebutikker. Der lå forresten en viktualiebutik lige til højre for vores opgang.

Til venstre for samme opgang, altså nr. 25, lå der i nr.23 i en høj kælder en slikbutik, som i daglig tale kaldtes "slikmutter", fordi indehaveren var en dame. Her kunne man for 25 øre eksempelvis købe et rødglaseret æble på pind, og det syntes de fleste af os børn dengang var en himmerigsmundfuld. Eller man kunne købe spejdersnus, spejderhagl eller saltpastiller og meget andet og mere af søde og salte sager, og naturligvis også ispinde og isvafler.

Til venstre for slikbutikken lå skomageren, der også havde butik og værksted i en høj kælder. Det var en nogenlunde god forretning at være skomager dengang, for det var almindeligt at folk lod deres sko forsåle eller på anden måde reparere. Derfor havde skomageren i reglen altid travlt fra tidlig morgen til lukketid, også om lørdagen.

På hjørnet af det såkaldte huk og til venstre for skomageren, lå grønthandleren, som dengang også solgte brændsel i form af optændingsbrænde, kul, koks og briketter, og på et senere tidspunkt af krigen også og især tørv. Lige over for grønthandleren, men på den modsatte side af gaden lå kolonialhandleren eller købmanden, som solgte alt, hvad der hører ind under kolonial- og købmandsvarer, hvilket bl.a. vil sige friskmalet kaffe, kaffetilsætning, Danmarks og Richs, sukker, mel, gryn, krydderier, osv. osv.

Lige over for vores ejendom på den modsatte side af gaden og mellem nr. 26 og 28 lå der en kombineret vaskeri- og rulleforretning i kælderetagen. Det var tre ældre søskende, to kvinder og en mand, der ejede og personligt drev forretningen, hvor de arbejdede fra tidlig morgen og ofte til over lukketid. De to 55-60 årige kvinder knoklede dagen lang med at vaske, tørre, rulle og stryge kundernes tøj, som broderen i reglen bragte til og fra forretningen. Der var det specielle ved manden, som formentligt har været omkring 50 år på det tidspunkt, at han dels var meget lille af vækst og dels var kraftigt pukkelrygget og samtidig havde et temmelig skævt ansigt. Han kunne minde lidt om Klokkeren fra Notre Dame af skikkelse, men det meget blege ansigt havde forfinede, om end noget forvredne træk. Når han færdedes til og fra forretningen, veg de mindre børn, især småpigerne, gysende væk fra ham, medens nogle af de lidt større børn, særlig drengene, gjorde nar af den stakkels mand og efterlignede hans krumryggethed og haltende gangart.

I gaden nr. 30 lå der en herrefrisørforretning, som i modsætning til barber- og frisørsaloner var karakteristisk ved, at der over indgangen hængte det aflange, smalle, rørformede skilt med den røde spiralstribе. Frisører, der også påtog sig barbering af folk, havde den lige så bekendte ovalformede flade metalskål med det karakteristiske halvbueformede indhak hængende uden for forretningen. Denne form for skylleskål med et bueformet indsnit i den ene side, som skyldtes, at fadet under skylningen skulle placeres tæt på kundens hals, brugtes dog ikke mere.

På fotoet til venstre ses den nordlige side af det huk, der ligger sydligst mellem Jægersborggade og parallelgaden Kronborggade. Som det fremgår af billedet, var der beplantning i hukket foruden en stor mængde parkerede cykler, da fotoet blev taget i august 2009, hvilket ikke var tilfældet dengang min familie og jeg boede i gaden. Henstillen af cykler var ganske enkelt ikke tilladt. Men tiderne skifter som bekendt, og efter ungdomsoprøret i '68 blev mange af de tidligere sæder og skikke undermineret og nedbrudt. – På fotoet til højre ses et udsnit fra midten af Kronborggade. I min barndom og ungdom lå der en forretning, et såkaldt ismejeri, dér, hvor der nu ses to store vinduer i stueetagen til højre for billedets midte. Her blev jeg senere som 12-årig ansat som bybud. – Fotos: © 2008 Harry Rasmussen. FOTO 103 og 104

Jeg husker ikke, om mine brødre blev klippet i denne frisørsalon, men selv gjorde jeg det ikke, for jeg havde fundet en frisør omme i Hørsholmsgade nær ved Stefansgade, som blev min faste frisør i den tid, jeg boede hjemme. Denne mand havde en søn, der var jævnaldrende med mig, og til faderens stolthed var drengen blevet medlem af Radioens Drengekor under ledelse af Henning Elbirk. Det holdt frisøren meget af at tale om, og da jeg altid har været god til at tale med mennesker, der er ældre end mig selv, fik vi gerne en hyggelig snak om alt mellem himmel og jord. Men sanger-sønnen stod dog hans hjerte og talegaver nærmest.

For øvrigt var der også en damefrisørsalon i Jægersborggade, som så vidt jeg husker, lå i nr.18. Jeg erindrer ikke, om mor og med hende senere Lizzie var kunder i denne forretning, men det var de nu nok. Ved siden af den, på hjørnet af hukket, var der en garnforretning, som på den tid reklamerede med at "Strømper opmaskes". Det gjaldt naturligvis damestrømper, især de finere

strømper af silke, hvor der nemt kunne løbe en maske eller to. På den tid var nylonstrømper et helt ukendt fænomen i Danmark. Senere under krigen, da importen var lukket, gik man over til at væve damestrømper af finmasket bomuld. Dette materiale var dog ikke ukendt i strømpe-sammenhæng, for til hverdag gik mange kvinder med lidt grovere vævet lange strømper. Disse strømper var ikke så sarte som silkestrømperne, og de holdt derfor længere, og når og hvis der gik hul på dem, reparerede kvinderne dem i reglen selv. Denne meget kolde vinter 1940 gik de fleste, både kvinder og mænd, dog med uldstrømper eller uldsokker til hverdag, for bedre at kunne holde fødderne og benene varme.

KØNNENES MYSTERIUM

Men der knytter sig for mit vedkommende en speciel oplevelse til den nævnte garnforretning. Oplevelsen fandt dog først sted senere på året 1940 eller i 1941, men jeg vil alligevel omtale den her. En dag, da mor havde sendt mig over til forretningen, for at aflevere et par af hendes strømper til opmaskning, var der i forvejen en kunde, da jeg kom ind i butikken. Kunden var en omkring 30-årig og for kvarteret usædvanlig velklædt og velplejet kvinde, som tilmed var meget smuk og som – forekom det mig - smilede indladende og varmt til mig, da jeg trådte ind. Alene det overraskede mig, for dengang var forholdet mellem mennesker, der ikke kendte hinanden, betydelig mere reserveret og formelt, end tilfældet senere blev. Det var dog især kvindens påklædning, der tiltrak sig min opmærksomhed og nysgerrighed, for inde under sin åbentstående frakke havde hun en temmelig nedringet og derfor afslørende bluse på, som stillede en stor del af hendes velformede bryster til skue. Det gjorde mig så forvirret og forlegen, at jeg dårligt vidste, hvilket ben jeg skulle stå på. Blodet steg mig til hovedet og jeg skyndte mig derfor at se den anden vej. Kvinden bemærkede åbenbart min forlegenhed, for hun udbrød kækt: "Så, så, min lille ven, du kan ikke se andet, end hvad Vorherre har skabt!" Og henvendt til ekspeditricen fortsatte hun: "Jeg tror sørme, jeg har fået en beundrer! Det er vel nok herligt!" Og så lo begge damerne hjerteligt. Og idet den smukke kvinde skulle til at forlade forretningen, vendte hun sig om imod mig og strøg mig over kinden, hvorefter hun forsvandt ud ad døren.

Jeg kunne være krøbet i et musehul ved hendes ord og berøring, hvis jeg ellers havde været lille nok og et sådant havde forefandtes, men samtidig følte jeg mig underlig stolt og bæret over, at en så smuk kvinde havde værdiset mig så megen opmærksomhed. Det bevirkede, at jeg følte mig forelsket i damen, og i de følgende dage skottede jeg forsigtigt ind ad vinduerne, når jeg gik forbi forretningen, i håb om at få et glimt af den dejlige dame at se. Men jeg så hende faktisk kun en enkelt gang senere, for det viste sig, at hun slet ikke boede i gaden, men kun var der på besøg. Det faldt mig slet ikke ind dengang, at den pågældende dame var dobbelt så gammel som mig, eller at hun blot var en munter kvinde, der havde lavet lidt sjov med mig.

Ved siden af herrefrisørsalonen, men på den anden side af opgang nr. 30, lå der en cigar- og tobaksforretning, som vi børn dog stort set aldrig kom i. Far, som var en moderat ryger, røg både pipe og cigaretter, men han købte altid selv sine tobaksvarer, og gerne andre steder ude i byen, eller trak cigaretterne i en af de mange automater, der dengang var ophængt udenfor tobaksforretninger eller købmandsbutikker, så kunder også kunne købe især cigaretter udenfor forretningernes lukketider..

Længere fremme i gaden, formentlig i nr.10 eller 12, lå der dengang en urmagerbutik, hvis indehaver var en ældre mand, som da også senere lukkede butikken. En kort overgang stod den tom, men derefter blev den overtaget af en ny lejer, der indrettede den til marskandiserbutik. Her solgtes der lidt af hvert, sådan som tilfældet er i den slags butikker. Et års tid efter købte jeg mit første fotografiapparat hos denne marskandiser, et brugt Kodak Boksamera, som jeg vistnok gav 25 kr. for, som jeg delvis selv havde sparet sammen til formålet. Blandt forskellige mindre møbler og andre genstande, havde marskandiseren også en bogkasse stående uden for sin forretning. Foruden forskellige brugte bøger, rummede bogkassen også en mængde seriehæfter med bl.a. den dengang verdensberømte cowboystjerne Tom Mix, og desuden hæfter med en anden, men opdigtet cowboyhelt, Sorte Maske, og detektivromaner med Charlie Chan, der, lige som tilfældet var med Tom Mix, også kendtes fra ameri-kanske film. Det vil jeg senere vende tilbage til i kronologisk orden.

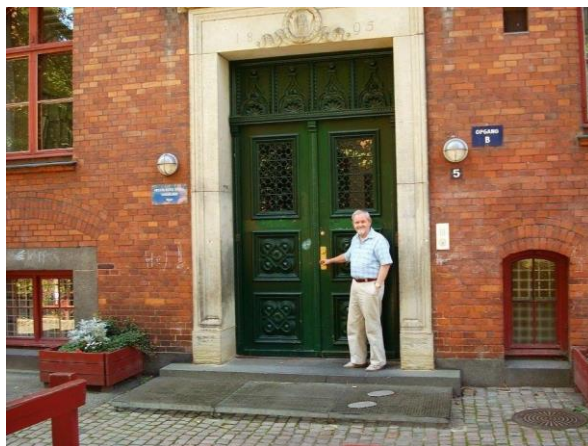
I Jægersborggade nr. 2 eller 4 lå der dengang en bagerbutik i kælderetagen. Det var dog kun sjældent, at vi handlede der, for der lå også en bagerbutik omme på hjørnet af hukket og Kronborggade, og der var det nærmere for os at handle. Mælk, smør og fløde købte vi i den ismejeributik, der lå skråt over for bagerforretningen i Kronborggade. Den ugifte indehaverske hed forresten aldrig andet end fru Jensen, og hende skal vi høre mere om senere, for i 1941 blev jeg, der dengang var 12 år, ansat som morgen- og eftermiddagsbud i hendes butik.

Der var flere andre forretninger i Jægersborggade, end de her nævnte, men de fleste af dem lå dog i den halvdel af gaden, der var nærmest Jagtvej. I den anden halvdel af gaden, der lå mod Stefansgade, var der kun nogle ganske få forretninger, som vi i øvrigt meget sjældent eller aldrig kom eller handlede i.

SKOLESKIFT, SNØFT ...

Imidlertid erfarede jeg snart, at vores flytning fra Baggesensgade til Jægersborggade skulle få den konsekvens, at jeg blev nødt til at skifte skole. Det var jeg naturligvis ked af, for nu havde jeg lige vænnet mig til Kapelvejens Skole og de kammerater og ukammerater, jeg havde fået der. Desuden havde jeg vanskeligt ved at forstå, at skiftet skulle ske til Hellig Kors Skolen, der lå og ligger lige rundt om hjørnet til Hans Tavsensgade. Jeg ville have kunnet forstå

det, hvis skiftet skulle have været til Jagtvejens Skole, eller til nød til Hans Tavsgades Skole. Men af for mig uforståelige grunde, blev det altså Hellig Kors Skolen, jeg kom til at gå i, og så vidt jeg erindrer, sluttede jeg på Kapelvejens Skole i midten af marts og begyndte på den ny skole dagen efter, altså omkring den 14.-15. marts.

På fotoet til venstre ses hovedindgangen til drengedelingen i Hellig Kors Skolen. På fotoet til højre ses jeg som 79-årig stående ved den indgangsdør, som jeg fra midten af marts 1940 til slutningen af maj 1943 skulle komme til at gå ind og ud ad mange gange, idet skoleugen dengang var på 6 dage og hver dag på 6 timer fra kl. 8-14, lørdag dog kun til kl. 12. Sidstnævnte foto er fotograferet af mine kone Birgit. – Fotos: © 2008 Harry Rasmussen. FOTO 105 og 106

Men nok så ked af det var jeg, fordi jeg så ikke længere daglig fik lejlighed til at se og snakke med min fætter Dennis, som jeg holdt meget af, fordi han simpelthen var alle tiders kammerat, samtidig med, at han for mig repræsenterede det velkendte og trygge, som også trådte til som min beskytter, når dette viste sig nødvendigt. Og det gjorde det ikke sjældent i starten af min københavnske skolegang, hvor jeg som allerede nævnt bl.a. blev drillet en del med min tydelige lollandske dialekt, som især visse af kammeraterne fandt umådelig komisk og lattervækkende. Desuden var jeg forholdsvis lille af vækst efter min alder, noget kalveknæet og havde rundt hoved med flyveører og opstoppet næse. Det var simpelthen bare for meget for klassens "anfører" og hans fire-fem "stik-i-rend-drenge", som åbenbart derfor følte en uimodståelig trang til at forfølge og chikanere mig, så ofte de fandt anledning dertil.

Hellig Kors Skolen var og er en fire etager høj, rød murstens-bygning, som lå og ligger vinkelret på Hans Tavsgade, lige skråt over for Hellig Kors Kirke. Fra vinduerne i skolens sydside kunne man se over til Kapelvejens Skole og dennes skolegård, som kun var adskilt fra Hellig Kors Skolen af det nord-syd-gående "knæk", som der her er på Struensegade. I modsætning til Kapelvejens Skole,

var Hellig Kors Skole også en pigeskole, idet den vestlige halvdel af skolebygningen og skolegården var forbeholdt pigeeleverne, mens den østlige halvdel af skolebygningen og skolegården var forbeholdt drengeneleverne. Skolegården var til det formål adskilt ved et højt ståltrådshegn, som det var strengt forbudt elever af begge køn at opholde sig tæt ved, endsige kravle op i, og naturligvis slet ikke over.

I det hele taget søgte man at holde de to køn adskilt fra hinanden så meget som muligt, hvilket naturligvis havde den stik modsatte virkning, idet det kun gjorde dét endnu mere interessant, som man forbød. Baggrunden for den strengt overholdte adskillelse mellem kønnene var tidens, hvilket vil sige de toneangivende kredses, herunder præsters, pædagogers, psykologers og lægers udpræget snerpe-de seksualmoral. Det var karakteristisk for tiden, at man altid fortrinsvis fremhævede de negative sider ved seksuallivet, så som kønssygdomme og illegale aborter, hvortil det skæbnsvangre ord "kvaksalver" altid var knyttet, der i begge tilfælde blev brugt som skræmme-billeder. Det skete i håbet om, at de mennesker, der havde løse seksuelle forhold, ville komme på bedre tanker og afholde sig fra at føre et udsvævende liv, og forstå, at seksuelt samliv kun burde finde sted inden for ægteskabet.

Denne situation hang formentlig sammen med det forhold, at skolerne på den tid ikke kun gav undervisning i religionshistorie, hvilket for underskolens vedkommende udelukkende ville sige Bibelhistorie, men også underviste i og forkyndte kristendom. Det sidste skete ved hjælp af den såkaldte katekismus, der består af en kortfattet fremstilling af hovedindholdet i den kristne troslære, formet som spørgsmål og svar. Og det var naturligvis især de ti bud, og ikke mindst det sjette bud om ikke at bedrive hor, det var vigtigt for religions-lærerne at indprente deres sagesløse elever. Og så naturligvis trosbekendelsens afsværgning af Djævelen og alle hans gerninger.

Den form for kristendom, der i tidens løb havde fået indflydelse på borgerskabet, var en underlig blanding af teoretisk kristen etik og traditionel verdslig borgerlig moral, som for sidstnævntes vedkommende gik ud på, at det ikke betød så meget at man handlede imod de ti bud, når blot det ikke blev opdaget. Denne dobbeltmoral havde i større eller mindre grad præget befolkningerne i den vestlige verden, i al fald lige siden middelalderen, men måske særlig markant i 1700- og 1800-tallets Europa. I Oplysningstiden, og særlig i slutningen af 1700-tallet, søgte de mest fremskridtsvenlige mennesker imidlertid at gøre op med den borgerlige dobbeltmoral, hvilket dog ikke lykkedes på afgørende måde. Dobbeltmoralen overlevede og fortsatte med at regere et godt stykke ind i 1900-tallet, hvor den mødte modstand i form af kulturradikalismen og marxismens ideologikritik. Et markant vendepunkt kom med 1968-generationen, som for de mest rabiates vedkommende stort set smed alle hidtidige værdi- og adfærdsnormer overbord, eller i det mindste forsøgte man på det. Denne opbruds- og fornyelsesproces efterlod sig foruden

stor forvirring og usikkerhed hos mange, også spor hos både borgerskabet og arbejderklassen, således at det derefter blev anset for illegitimt at mene og sige én ting og gøre noget helt andet i praksis. Et mindstekrav måtte være, mente især 68'erne, at der skulle være overensstemmelse mellem teori og praksis. Med teori mente de mere præcist marxisme eller socialisme.

Herover ses Hellig Kors Skoles nordvendte facade en dag i slutningen af august 2008. Selve bygningen er ikke væsentligt forandret fra dengang, jeg gik på skolen, men det er derimod skolegården, som i min tid var opdelt i to afdelinger ved et højt ståltrådshegn, som adskilte en drenge- og en pigeafdeling. Set på ovenstående foto lå drengeafdelingen til venstre og pigeafdelingen til højre i billedet. Den dag, hvor billedet blev fotograferet, var det udenfor skoletiden og skolegården blev da benyttet af nogle af kvarterets yngre beboere og børn. – Foto: © 2008 Harry Rasmussen.

Bagest i skolegården lå en bygning, som rummede gymnastiksalen og sløjdlokalet, to steder, der bestemt ikke hørte til, hvad jeg holdt mest af. I det hele taget var jeg ikke meget for fysiske udfoldelser, men ville hellere sidde og tegne eller dagdrømme, beskæftigelser, der bestemt ikke blev regnet for at være noget for "raske drenge". Men jeg erkendte tydeligt, at jeg ikke var, hvad man forstod ved "en rask dreng", men derimod, hvad man betragtede som en "tøsedreng". Dog følte jeg mig ikke som en sådan og blev heller aldrig kaldt det, men jeg indså, at jeg på flere måder adskilte mig fra mine skolekammerater, især på grund af mine forholdsvis specielle interesser. Men måske ikke mindst af den grund, at jeg allerede som 9-årig, ja, faktisk fra jeg var 6 år, var fast sporet ind på, hvad jeg ville lave som voksen, nemlig tegnefilm, og en tilsvarende målrettethed fandt jeg ikke hos nogen af mine skolekammerater og heller ikke hos mine senere legekammerater og ungdomskammerater.

Den mørke og kolde morgen i midten af marts 1940, da jeg for første gang skulle give fremmøde i Hellig Kors Skole, følte jeg mig anspændt og ikke særlig let til mode, for jeg afskyede forandringer. Desuden forudså jeg, at drillerierne, som jeg havde været udsat for, mens jeg gik på Kapelvejens Skole, ville fortsætte, og nu havde jeg ikke en fætter Dennis til at beskytte mig og tage mig i forsvar. Det var derfor som om, at mine ben ikke rigtig ville bære mig, da jeg travede hjemmefra og som sædvanlig lagde vejen ind gennem Hans Tavsens Parken, og det virkede forstemmende, da jeg tilmed så, at slikboden netop denne skæbnesvangre dag endnu ikke havde åbent, sådan som den plejede.

På forhånd havde jeg gennem en skrivelse, som mine forældre havde modtaget fra skolen, fået besked på, at jeg skulle møde op på skolens inspektørkontor senest et kvarter før klokken otte. Inspektørens kontor var beliggende i stueetagen, og det var med hamrende hjerte, at jeg bankede på døren og afventede et eventuelt "Kom ind!". Der lød dog ikke nogen stemme derindefra, og derfor åbnede jeg tøvende den store, tunge dør, men før jeg nåede at åbne døren helt og se noget som helst, lød der en høj, skarp stemme: "Vent udenfor!". Forskrækket skyndte jeg mig at lukke døren igen og stillede mig lige overfor ved væggen i den modsatte side af gangen. Her ventede jeg så, i en evighed forekom det mig, og imens ringede skoleklokken ind og kort efter kom den ene elevgruppe efter den anden i de obligatoriske rækker på to og to elever ved siden hinanden, ind ad hovedindgangen og forsvandt, højt snakkende og trampende i trinene, op ad trapperne til de andre etager.

” GEDEBUKKEN ”

Efter et stykke tid bredte roen og stilheden sig i skolebygningen, og først da åbnedes døren til inspektørkontoret, og en midaldrende, middelhøj, tynd mand med et smalt og lidt tvært ansigt, der var indrammet af et helt hvidt, kortklippet hår og et halvlangt, smalt og ligeledes hvidt, velplejet fipskæg, så stirrende på mig gennem et par runde brilleglas, som var indfattet i et tyndt guldstel. Han var klædt i mørkt jakkesæt med vest, hvid skjorte og mørkt slips, og havde sorte sko på fødderne. Hele hans fremtoning bar præg af agtværdighed og nidkærhed, og især det sidstnævnte skulle jeg senere komme til at erfare som et hovedkendetegn for denne mand.

Efter at have åbnet døren, vendte inspektøren, som forresten viste sig kun at være viceskoleinspektør, sig om og gik tilbage og satte sig ved et stort, massivt skrivebord, idet han lod døren stå åben, som tegn til mig om at komme indenfor. Og selvom jeg naturligvis havde allermest lyst til at stikke af, så fungerede autoritetstroen og frygten for konsekvenserne så meget hos mig, at jeg gik indenfor og lukkede døren bag mig. Kontoret viste sig at være et forholdsvis stort lokale, holdt i mørke farver, og omtrent midt i rummet stod det massive skrivebord, hvor viceinspektøren nu sad og kiggede i nogle papirer og lod, som om jeg var luft for ham.

Jeg gik frem og stillede mig respektfuldt foran den strengt udseende mand, hvis borgerlige navn jeg ikke længere kan huske. Men jeg husker til gengæld så meget mere det øgenavn, som mindre respektfulde elever havde givet ham, nemlig "Gedebukken". Det hang sammen med, at han for det 'kreative' - og ironiske eller ondskabsfulde - øje, havde en umiskendelig ydre lighed med netop det bemeldte pattedyr, naturligvis ikke mindst på grund af det aflange, smalle ansigt og fipskægget. Og det hændte, når viceinspektøren en sjælden gang gik hen over skolegården i et af frikvartererne, og eleverne stod mange samlede i en klynge, at en eller et par af de dristigste elever i ly af gruppen gav sig til at bræge højlydt. Men selvom "Gedebukken" formentlig godt var klar over, at brægeriet gjaldt hans person, lod han dog som ingenting.

Men nu var jeg altså for første gang konfronteret med "Gedebukken" og hans gammeldags, triste kontor, som henlå i halvmørke, idet kun den obligatoriske skrivebordslampe var tændt i lokalet. Tavs stod jeg og afventede, hvad der videre skulle ske, og følte mig nærmest som en, der havde gjort noget galt. Langt om længe brød han stilheden, idet han uden at se på mig spurgte om mit navn og mine personlige data, samtidig med at han kiggede ufravendt i en protokol, der lå opslået foran ham på skrivebordet. Med sine lange, magre fingre greb han en pen, der stod i et stativ, dyppede den i blækhuset og kradsede nogle sirlige bogstaver og tal ned på papiret. Herefter satte han pennen fra sig, greb blæksugeren og vippede denne gentagne gange hen over den våde skrift, for at tørre den. Så rejste han sig, greb et stykke papir, der lå på skrivebordet, og gik hen mod døren, som han åbnede og gik ud ad, idet han ganske kort og kommandoagtigt sagde: "Følg med!".

Uden at se sig tilbage, gik han op ad trappen, tæt fulgt af lille, forsagte mig, som naturligvis var meget spændt på at skulle møde mine nye klassekammerater og min kommende klasselærer. På anden sal gik vi et stykke hen ad den brede midtergang, og her standsede inspektøren foran en lukket dør, hvor der foroven var en smal råglasrude, hvorigennem man kunne se i dette tilfælde det tændte elektriske lys inde i klasselokalet. På denne årstid og dette tidspunkt var dagslyset endnu ikke kraftigt nok til, at man kunne se ved hjælp af det alene.

Efter en kort banken på og uden at afvente nærmere, åbnede viceinspektøren døren og gik indenfor, fulgt af lille mig. Lokalet, vi kom ind i, var forholdsvis stort, og lignende de fleste klasselokaler på den tid. Væggene var grumsetgrønne, loftet hvidkalket, men for så længe siden, at farven nu nærmest var grålig. Indgangsdøren lå bagest i lokalet i dettes nordvendte sidevæg, der var uden vinduer. I den sydvendte sidevæg var der fire store tofags vinduer, som normalt forsynede lokalet med dagslys. Katederet, der som altid dengang var forhøjet ved hjælp af et podium, som strakte sig fra den ene side af lokalet til den anden, befandt sig ved lokalets vestvendte endevæg og dermed længst borte fra døren. Her var der foruden tavlen også forskellige

skabe anbragt i begge sider, som rummede de forskellige remedier og ting, som indgik i undervisningen, herunder også det famøse afstraffelsesmiddel: spanskrøret. På den østvendte endevæg var der ophængt nogle glasindrammede billeder, så vidt jeg husker med motiver fra Bibelhistorien.

Det sidstnævnte hang formentlig sammen med, at viceskoleinspektøren var stærkt ortodoks kristen, og det viste sig snart, at det var ham, der var min classes religionslærer. Han lagde altid stor og nidkær vægt på, at vi kunne trosbekendelsen og salmeversene udenad, ellers vankede der enten slag på håndfladen med pegepinden eller med en lineal, eller eftersidning, som varede, indtil man havde lært den omhandlede tekst udenad.

Med små, hastige, nærmest trippende skridt, gik "Gedebukken" hen langs væggen og frem til katederet, bag hvilket der sad en tydeligvis høj, velnæret og svær men ikke tyk mand, i færd med at råbe elevernes navne op, for at konstatere om de var mødt. Hans ansigt var fyldigt og han havde et tætklipet, gråt hår og et velplejet sølvgråt overskæg, som fik ham til at se ud som en engelsk godsejer. Dette understregedes yderligere af hans påklædning, som var et gråligt tweedjakkesæt med tilsvarende vest og guldur i kæde. Han rejste sig, idet viceinspektøren med mig i hælene nåede hen til podiet, hvor denne, henvendt til læreren, med en lidt skinger stemme sagde: "Dette er klassens nye elev!". Derpå rakte viceinspektøren læreren det stykke papir, han havde haft i hånden, og idet han gjorde omkring, rettede han sit blik skarpt imod mig og sagde: "Lad mig nu se, at du opfører dig ordentligt og lærer dine lektier!", hvorpå han i samme specielle gangart trippede tilbage ad den vej, han og jeg var kommet fra. Alles blikke var rettet mod "Gedebukken", og jeg lagde mærke til, at nogle af eleverne havde et syrligt grin om munden, hvilket jeg senere erfarede skyldtes, at de nærmest hadede og samtidig foragtede ham.

Da "Gedebukken" havde lukket døren efter sig, rakte læreren hånden frem imod mig til goddag, og idet jeg gengældte håndtrykket, sagde han venligt: "Velkommen!". Derefter satte han sig igen bag katederet, greb pennen og dyppede den i blækhuset, hvorpå han atter henvendte sig til mig og spurgte: "Hvad er dit for- og efternavn?". Jeg svarede: "Harry Rasmussen!". Da han havde skrevet mit navn ind i protokollen og krydset mig af, rejste han sig igen og trådte hen ved siden af mig, og idet han tog mig om skulderen, sagde han henvendt til klassen: "Harry Rasmussen er jeres nye klassekammerat, og jeg håber at I vil tage pænt imod ham og behandle ham ordentligt!". Ved disse ord, som varmede mig, følte jeg allerede en vis sympati for min nye klasselærer, hvis navn var Hr. Holbro. Lærerenes fornavn husker jeg ikke, for vi sagde altid "Hr. Holbro" til ham, men han skulle vise sig at være et venligt, men bestemt, menneske, der dog ikke forlangte det umulige af sine elever. Han må dengang have været omkring 62 år, for han blev pensioneret som 65-årig i 1943, samtidig med at jeg gik ud af skolen.

Selv kiggede jeg lidt usikkert hen over de mange mere eller mindre viltre hoveder i klassen, som med mig havde i alt 38 elever. Det var kun drengene på de forreste rækker, der havde vandkæmmet eller brillantinekæmmet hår, resten af klassens elever syntes ikke at have været i nærheden af en kam, i hvert fald ikke denne morgen. Alle kiggede tilbage mod mig, nogle smågrinende og udfordrende, andre lidt ligegyldigt og nogle totalt uinteresserede. Min usikkerhed skyldtes især en vis frygt for at blive mobbet, men til min senere store overraskelse viste det sig, at mine nye klassekammerater ikke var nær så slemme i den henseende, som dem, jeg havde haft på Kapelvejens Skole.

Læreren sagde derefter: "Nu kan du foreløbig sætte dig hen på den ledige plads ved siden af Svend Holm!". Så vidste jeg, hvad min nye sidekammerat hed. Pladsen viste sig mærkværdigvis at svare til den, jeg havde haft, da jeg sluttede på den anden skole, nemlig tredje pult og femte plads i fjerde række til højre, hvilket også i dette tilfælde var vinduessiden. Denne placering har muligvis stået på det stykke papir, som "Gedebukken" havde overrakt læreren.

Den nævnte elev, Svend Holm, viste sig at være en lidt forfinet og altid velklædt mors dreng, som både personligt og socialt gerne ville gælde for mere, end han og hans familie egentlig var. Men med al respekt for hans mindreværds kompleks, som han søgte at dække bag en stolt og hovmodig facade, så var virkeligheden den, at han boede med sin alenemor og fire mindre søskende i en lille toværelses lejlighed i den ende af Slotsgade, der lå nærmest Korsgade. Dette erfarede jeg dog først et par år senere, da jeg i en bestemt anledning havde ærinde i den opgang, hvor han boede, hvilket jeg senere skal vende tilbage til.

Men ellers husker jeg ikke ret mange af mine klassekammerater fra den tid, og heller ingen af dem blev mine kammerater udenfor skolen, hvilket formentlig mest skyldtes, at der ikke var nogen af dem, der boede i nærheden af min bopæl. Derimod husker jeg tydeligt, at det kun var de dygtigste og flittigste elever, de såkaldte "dukse", der, som skik var dengang, sad på de forreste bænke nærmest katederet og læreren. Blandt disse "dukse" var der en, som hed Jørgen Vestergaard, en lidt forfinet og altid velklædt og velfriseret dreng, og ham mødte jeg mange år senere, da vi begge var voksne og en kort overgang kom til at bo i samme ejendom i Brøndbyøster. Hans sidekammerat hed Mogens, men dennes efternavn husker jeg ikke. Mogens var lidt af Jørgens modsætning af ydre: relativt kraftig til det fedladne, men også han var altid yderst velklædt og velfriseret. Jørgen og Mogens kunne af ydre godt minde om det berømte amerikanske filmkomikerpar, Gøg og Gokke, men de to drenge var tydeligvis sig deres bedre sociale placering og boglige begavelse bevidst, og det gav sig bl.a. udslag i, at de så godt som aldrig mængede sig med klassens andre drenge, som jeg havde indtrykket af, at de nærmest så ned på. At disse duksedrenge så også viste sig at være sønner af fædre med såkaldt liberalt

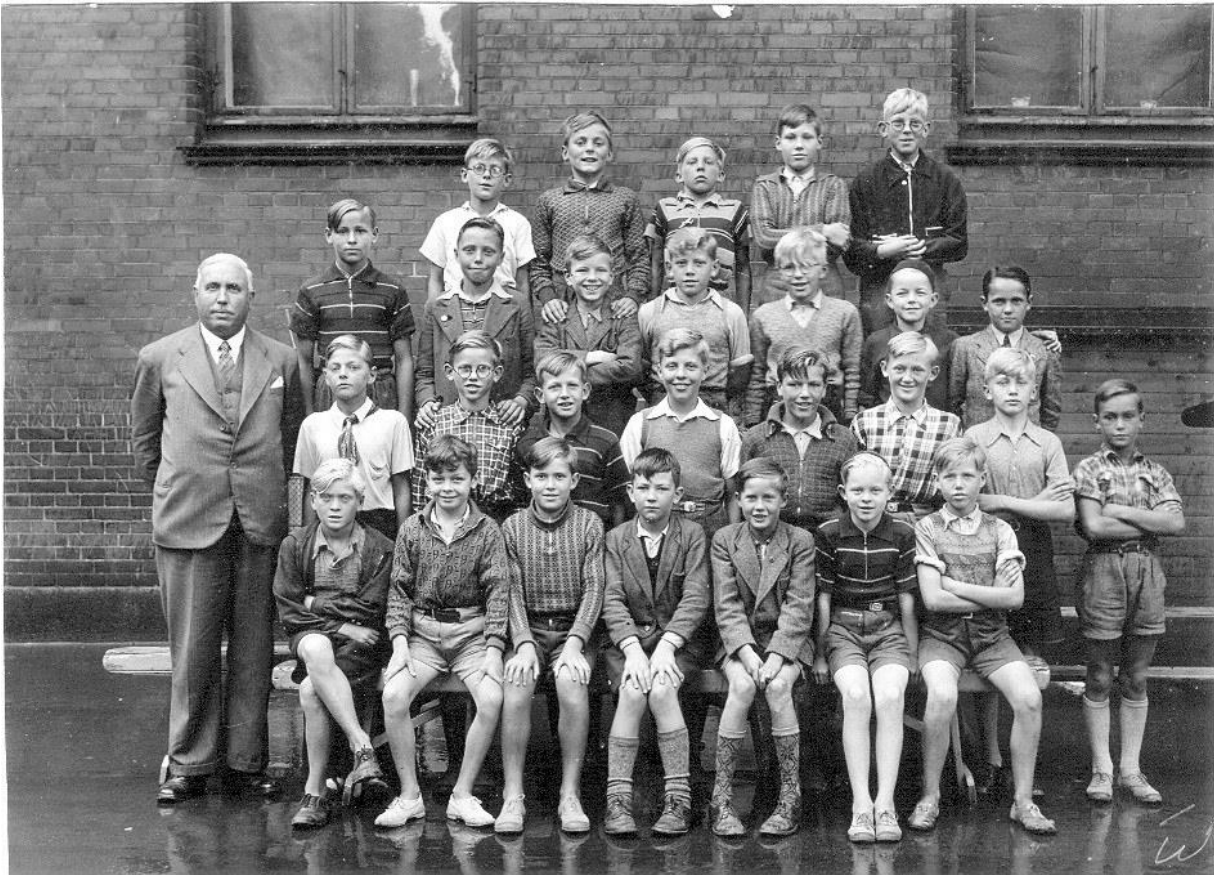
erhverv, såsom direktører, fuldmægtige, revisorer o. lign., var måske ingen tilfældighed, men nok en kilde til misundelse og en vis foragt fra "fuksenes" side. "Fuks" betyder jo hale, og derfor sad de sidstnævnte på de bageste bænkerader og pladser i klassen, og hertil var de henvist i medfør af deres dårlige eksamenskarakterer.

Herover ses til venstre det stykke af Slotsgade, der er bevaret fra Baggesensgade og til Nørrebrogade bagest i billedet. På fotoet til højre ses det korte stykke af Slotsgade, der er bevaret fra Baggesensgade og hen mod Korsgade, som ville have kunnet ses i baggrunden, hvis ikke denne var blevet bebygget med nye store beboelsesejendomme i samme byggestil, som dem der bl.a. findes i Baggesensgade nr. 22-32. Min klasse- og sidekammerat i skolen, Svend Holm, boede med sin mor og søskende vist nok i Slotsgade nr. 4 eller 6, som lå nær på Korsgade. Disse ejendomme samt ejendommene på den modsatte side af Slotsgade blev kondemneret og revet ned i 1980'erne. – Fotos: © 2008 Harry Rasmussen.

Herover ses et Skolefoto fra Helligkors Skole, formentlig fra efteråret 1940, da jeg var 11 år og var rykket op i 4. klasse. Læreren som ses på fotoet hed så vidt jeg husker Mikkelsen til efternavn, men han var ikke vores klasselærer, som hed Holbro, men vikar. Beklageligvis husker jeg ikke navnene, men kun ansigterne, på mine i alt 37 klassekammerater. Selv sidder jeg yderst til venstre i anden række nedefra. – Skolefoto fra 1940. Tilhører Harry Rasmussen.

På dette skolefoto af min skoleklasse fra 1941-42 var der åbenbart kun 27 elever, hvilket dels kan skyldes, at nogle var sygemeldte mens andre var gået ud af skolen pga. flytning. Det er klasselæreren Hr. Holbro, der står til venstre i billedet og selv sidder jeg i forreste række som nr. to fra højre. Drengen, som sidder som nr. to fra venstre i første række hedder Per Mejlstrup. Drengen, som ses stående yderst til højre i anden række, hedder John, og han var en formidabel gymnast. Min sidekammerat, den i teksten omtalte Svend Holm, ses stående som dreng nr. to i anden række. Nr. fire i samme række er den ligeledes i teksten omtalte Lejf Sass. De to dukse og dydsmønstre, Jørgen og Mogens, ses stående yderst til højre i tredje række. Den ligeledes i teksten omtalte Kaj, der blev kunstmaler som voksen, ses stående som nr. tre i øverste række. – Skolefoto 1941-42. Tilhører Harry Rasmussen.

Det hændte, at klasselæreren var syg, og så fik vi en lærervikar i stedet, som klassen i reglen havde svært ved at acceptere og respektere. En overgang havde vi en venlig lærervikar, som så vidt jeg husker hed Mikkelsen, og som var rødhåret og brugte cirkelrunde briller. Han lignede faktisk "Brille" fra tegneren Arne Ungermanns berømte tegneserie "Hanne Hansen", som i årene 1935-58 med nogle korte afbrydelser kunne læses i Dagbladet Politikens tillæg Magasinet. Mikkelsen er med på ovenstående foto, som derfor må være taget

en dag, hvor lærer Holbro enten var syg eller fraværende af anden grund. Samme lærer Mikkelsen fungerede også som vikar og timelærer på andre skoler, f.eks. på Jagtvejens Skole, hvor han fortrinsvis fungerede som tegnelærer.

En passant kan allerede her indskydes, at et par af "duksene" senere i livet henholdsvis er blevet netop direktør og revisor, mens en af "fuksene", ifølge de oplysninger, jeg har fået, er blevet en anerkendt kunstmaler. Denne sidstnævnte dreng, hvis fornavn var Kaj, hørte til på samfundets skyggeside, idet hans forældre – hans far var murerarbejdsmand - havde i alt seks børn og var meget fattige. Han gik stort set aldrig i andet end træsko, om sommeren med bare fødder i disse og om vinteren med tykke uldsokker, som han sled huller i, der praktisk taget aldrig blev stoppet. Men Kaj var et roligt og muntert gemyt, der tog tingene ovenfra og ikke lod sig intimidere af, at hans forældre var dybt fattige og han selv ikke havde stået i første række, da der blev uddelt intellektuelle, boglige evner. Det havde han til gengæld, når det gjaldt kunstneriske evner, idet han dels havde et markant tegnetalent og et endnu større koloristisk talent. Allerede dengang, da han var omkring 11 år, tegnede og malede han, så at jeg måtte indrømme ham hans åbenlyse talent og derfor misundte ham i det skjulte.

Blandt den "gemene" mængde af klassekammerater, som bestemt ikke var uintelligente, men som bare ikke interesserede sig særligt for lektierne, var en velbegavet dreng ved navn Per Mejlstrup. Han var en smule højere end mig og havde et lidt buttet rundt hoved med kastaniebrunt, krøltoppet hår, og glansfulde brune øjne, men det er også alt, hvad jeg husker og ved om ham. Han er som de fleste af mine skolekammerater desværre forsvundet i glemselens tåge i min erindring, bortset fra, at både han og de andre af mine klassekammerater findes på et af mine skolefotos fra dengang..

(Fortsættes i afsnit 24)